

La Fagne de Malchamps

1. Bijzondere omstandigheden

Dit plateau is ontstaan door de bijzondere samenstelling van de ondergrond en de 500 miljoen jaar oude rotsen die bestand zijn tegen erosie. Deze heuvelkam, die in Malchamps tot een hoogte van 575 meter reikt, is al duizenden jaren lang een obstakel voor de overheersende zuidwestenwind. De vochtige lucht kan niet rond het plateau heen, stijgt en koelt vervolgens af. Op die manier ontstaat condensatie en de vorming van mist of neerslag. Naast dit bijzondere klimaat bestaat de bodem op enkele plaatsen ook uit klei dat het water vasthoudt en amper laat doorsijpelen. De bodem in Malchamps is ontstaan uit de rotsen uit het Cambrien. Ze bevat zeer weinig voedingsstoffen en heeft een zekere zuurtegraad. Al die elementen verklaren de aanwezigheid van venen langs de heuvelkam die de rivierbekkens van de Vesdre en de Amblève van elkaar scheidt.

2. Het Veen, een open landschap ...

Het Veen van Malchamps is een erg open gebied. Het strekt zich uit over de vlakke en enkel de bosjes met lijsterbessen en berken zorgen voor wat reliëf. Hier en daar staan ook een aantal geïsoleerde dennen en wilgen. Twee eeuwen geleden waren de venen in de streek rond Spa een stuk uitgebreider en grensden ze aan de Hoge Venen die we aan de horizon kunnen opmerken. Het gebied was toen een uitgestrekte kale vlakte.

3. ...gevormd door zijn verleden

Net zoals het plateau van de Hoge Venen werd het Veen van Malchamps tijdens de middeleeuwen een open vlakte. Verantwoordelijk hiervoor was de mens die het hout van de bomen gebruikte als timmerhout en de houtskool voor de vele smederijen in de streek nodig had. De uitgestrekte kale vlaktes werden ingenomen door de heide en door de agropastorale activiteiten van de laatste 400 jaar onderhouden. Hoewel vele zones te lijden hebben gehad onder de aanplanting van naaldbomen in de loop van de 19e eeuw is het kerngebied van Malchamps in grote mate gespaard gebleven. Vandaag wordt het gebied niet meer geëxploiteerd. Vroeger stonden de rondtrekkende herders in voor het beheer van het gebied, vandaag neemt het Departement Natuur en Bos die verantwoordelijkheid op zich. Ze moet de herbebossing van dit plateau verhinderen. Het gebied is niet alleen een bron voor het water van Spa maar ook een waar paradijs voor wandelaars en natuurliefhebbers.

Un patrimoine naturel et historique Een natuurlijk en historisch erfgoed

1. Des conditions particulières

La présence de ce plateau tient à des caractéristiques particulières du sous-sol et de ses roches vieilles de 500 millions d'années, dures et résistantes à l'érosion. Cette ligne de crête, qui atteint à Malchamps une altitude de 575 mètres, constitue depuis des millénaires un obstacle aux vents dominants du sud-ouest. Ne pouvant contourner cette barrière, l'air chargé d'humidité s'élève, refroidit et... c'est la condensation et la formation de brouillards ou de précipitations. À ce climat particulier s'ajoute la présence d'argile ; créant, par endroits, une couche peu perméable qui retient l'eau. Enfin, formé à partir de l'altération des roches du Cambrien, le sol à Malchamps est très pauvre en éléments nutritifs et présente un degré d'acidité assez élevé. Tous ces éléments réunis expliquent la présence de tourbières sur la ligne de crête qui sépare les bassins versants de la Vesdre et de l'Amblève.

Photos aériennes : G. Herren

L'essartage, une ancienne pratique agricole

Tétras lyre

Voilà déjà plusieurs années que cet oiseau, emblème du Parc naturel Hautes Fagnes-Eifel, a disparu de la Fagne de Malchamps. En effet, le dernier individu du site fut observé en 1994.

Korhonen

Deze vogel, het symbool van het Natuurpark Hoge Venen-Eifel, is al enkele jaren uit het Veen van Malchamps verdwenen. De laatste korhoen werd in 1994 opgemerkt.

Photo : Franck Renard

Plateau des Hautes Fagnes

Hutte d'une famille de charbonniers

2. La Fagne, un paysage ouvert...

La première impression qu'offre la vue de Malchamps est celle d'espace. La fagne s'étend, plate, presque uniforme, avec pour seuls éléments de relief des bosquets de sorbiers ou de bouleaux et, çà et là, des pins isolés et des buissons de saules. Pourtant, il y a deux siècles, les fagnes spadoises étaient bien plus vastes, attachées aux Hautes Fagnes que l'on aperçoit à l'horizon et formant, à perte de vue, un plateau dénudé.

Carte de dépôt de la guerre (1885 - 1880) - SPW

En bleu : le périmètre du projet LIFE

Le projet LIFE Ardenne liégeoise n'aurait pas été possible sans certains partenaires de taille; La Commission européenne et la Région wallonne, participant respectivement à 50% et 47% du budget total, mais aussi le groupe Spa-Monopole assurant le reste du budget et l'ASBL Domaine de Bérlinzenne, quartier général de l'équipe responsable du projet.

Het LIFE-project « Ardenne liégeoise » zou niet mogelijk geweest zijn zonder de hulp van sommige belangrijke partners. De Europese Commissie en het Waalse Gewest zorgen respectievelijk voor 50% en 47% van het budget. De rest van het budget komt van de groep Spa-Monopole en de vzw « Domaine de Bérlinzenne », die instaat voor de huisvesting van het projectteam.

Projet LIFE Ardenne liégeoise

Photos, sauf mention contraire : équipe LIFE Ardenne liégeoise - Illustrations : Thomas Delhay - Texte et infographie : asbl Domaine de Bérlinzenne 2019
Pour toute information : Service public de Wallonie - Département de la Nature et des Forêts - Cantonement de Spa : 087/29.90.80

La Fagne de Malchamps

Des milieux particuliers Bijzondere biotopen

1. De venen, een kwetsbaar evenwicht
Een veengebied is een vochtig gebied waarvan de bodem bestaat uit ... veen! Veenmossen vormen het belangrijkste bestanddeel van deze bodemsoort.
Veenmossen groeien elk jaar aan de bovenkant aan, terwijl het onderste gedeelte afsterft. In een zeer zuur, waterrijk en zuurstofarm gebied zijn er nauwelijks afbrekende organismen en stapelt het dode veenmos zich op. Dat leidt tot het ontstaan van veen.

Water en nog eens water!

Water is onmisbaar voor het ontstaan van venen die zich enkel ontwikkelen als de aanvoer van water gelijk of groter is dan het verlies ervan. Daarom komen ze vooral voor op de heuvelkam van Malchamps. Er valt daar niet alleen veel neerslag maar het is er ook vrij fris waardoor er minder water verdampt. Alle voorwaarden zijn dan ook aanwezig om van Malchamps een waterrijk gebied te maken.

2. Een mozaïek van verschillende vegetaties

De open vlakte wordt ingepalmd door heide dat het landschap zijn prachtige panorama geeft. Deze begroeiing van dwergstruiken wordt in het Frans 'lande' genoemd, naar de Gallische term 'landa' die 'open land' betekent. Deze lage vegetatie, bruin in de winter, groen in de zomer, wordt onderbroken door stroken met het pijpenstrootje, een grasachtige die vanaf het einde van de zomer een rosgele kleur krijgt. De venen zijn moeilijk waar te nemen en duiken slechts hier en daar op. Aan de rand van het gebied ontwikkelen zich berkenbossen die hun steentje bijdragen aan de biologische diversiteit.

3. De nachtzwaluw

Deze zeer bijzondere vogel gaat enkel bij het vallen van de avond op jacht. Hij vliegt over de heide en de venen op zoek naar insecten. Het zijn vooral nachtvlinders die hij al vliegend uit de lucht plukt. Overdag laat de vogel zich amper zien. Het mannetje blijft zitten op een tak, terwijl het vrouwtje haar twee eieren op de grond uitbroedt. De nachtzwaluw eet uitsluitend insecten en verlaat ons land aan het einde van de zomer voor een lange vlucht naar Afrika. Er leven heel wat verschillende vogels in het heidegebied: de graspieper, de boompieper, de roodborsttapuit, de sprinkhaanzanger, de grasmus, de fitis, de koekoek ... Al deze vogels zijn insectivoren en dus ook trekvogels omdat er in de winter geen prooien te vinden zijn. Op de heide is er amper bebossing waardoor de meeste vogels zich op de grond of op lage hoogte in het struikgewas nestelen. Houd uw hond dus aan de leiband en blijf op de paden zodat de nesten van de vogels niet beschadigd worden.

1. Les tourbières, un fragile équilibre

Une tourbière est un milieu humide dont le sol est formé de... tourbe ! Ce sont principalement les sphaignes qui la composent.

Ces mousses croissent par la partie supérieure, année après année, tandis que la partie inférieure meurt. Dans un milieu très acide et gorgé d'eau, donc sans oxygène, il n'y a guère d'agents décomposeurs et les végétaux morts s'accumulent peu à peu : c'est la tourbe.

De l'eau et encore de l'eau !

La présence d'eau est indispensable pour l'apparition d'une tourbière qui ne peut s'installer que lorsque les apports en eau égalent ou dépassent les pertes. C'est la raison pour laquelle les tourbières se trouvent, notamment, sur la crête de Malchamps. En effet, non seulement les précipitations y sont importantes mais il y fait aussi relativement froid, ce qui limite les pertes par évaporation. Ainsi, toutes les conditions sont réunies pour que l'eau soit bien présente à Malchamps.

2. Une mosaïque de végétations différentes

Les landes dominant et donnent à la vue panoramique cet aspect ouvert. Formées de sous-arbrisseaux, on comprend mieux d'ici pourquoi elles portent ce nom : « lande » vient d'un terme gaulois, « *landa* », signifiant « terre libre ». Cette végétation basse, brune en hiver, verte en été, est entrecoupée de plages de molinie : une graminée qui, dès la fin de l'été, prend une teinte jaune-roux. Les tourbières, peu visibles depuis la tour, se devinent çà et là.

Et puis il y a les bois de bouleaux qui se développent en périphérie et participent pleinement à la diversité biologique du site.

3. L'Engoulevent d'Europe

Cet oiseau très particulier se met en chasse seulement à la tombée du jour, survolant les landes et les tourbières à proximité des petits bois de pins à la poursuite d'insectes et notamment de papillons de nuit qu'il cueille en plein vol. Très discret durant la journée, le mâle se tient sur une branche tandis que la femelle couve ses deux œufs, à même le sol. Insectivore strict, l'Engoulevent d'Europe quitte notre région à la fin de l'été pour un long voyage jusqu'en Afrique.

Les espèces d'oiseaux vivant dans les landes sont relativement nombreuses : Pipit farlouse et Pipit des arbres, Tarier pâle, Locustelle tachetée, Fauvette grisette, Pouillot fitis, Coucou gris... tous sont insectivores et donc migrants du fait de l'absence de proies en hiver. La lande étant, par définition, peu boisée, la plupart de ces oiseaux nichent au sol ou à faible hauteur, dans les arbustes. Par conséquent, marcher hors des chemins ou laisser vagabonder un chien peut provoquer la destruction des nichées.

En Meux, le périmètre du projet LIFE

Le projet LIFE Ardenne liégeoise n'aurait pas été possible sans certains partenaires de taille; La Commission européenne et la Région wallonne, participant respectivement à 50% et 47% du budget total, mais aussi le groupe Spa-Monopole assurant le reste du budget et l'ASBL Domaine de Bérenzenne, quartier général de l'équipe responsable du projet.

Het LIFE-project « Ardenne liégeoise » zou niet mogelijk geweest zijn zonder de hulp van sommige belangrijke partners. De Europese Commissie en het Waalse Gewest zorgen respectievelijk voor 50% en 47% van het budget. De rest van het budget komt van de groep Spa-Monopole en de vzw « Domaine de Bérenzenne », die instaat voor de huisvesting van het projectteam.

Projet LIFE Ardenne liégeoise

Photos, sauf mention contraire : équipe LIFE Ardenne liégeoise - Illustrations : Thomas Delhay - Texte et infographie : asbl Domaine de Bérenzenne 2019
Pour toute information : Service public de Wallonie - Département de la Nature et des Forêts - Cantonement de Spa : 087/29.90.80